

ESZTERGOMI UJSÁG

VEGYES TARTALMU HETILAP.

TÖBB ESZTERGOMI INTÉZET S A BARSÍ GAZDASÁGI EGYLET
HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik e lap minden héten egy-
szer; vasárnaponkint.

Szerkesztői szállás Buda-utcán
Taxner-féle ház az emeleten, hová a
kéziratok s előfizetési pénzek kül-
dendők.

KIADÓ, TULAJDONOS S FELELŐS
SZERKESZTŐ:

SÁNTHA IGNÁCZ.

12. SZ.

Előfizetési feltételek:

Félévre . . . 3 ft.— kr. o. é.
Negyedévre . . . 1 " 50 " " "
Egy hóra . . . — " 50 " " "

Egyes szám 15 kr. o. é.

Hirdetmények a legjutányosabb áron
vétetnek föl.

Előfizetési fölhívás.

A közügyeink, de leginkább a városunk iránti
érdekeltséggel viseltető olvasó közönséget tisztelet-
tel felkérjük, hogy a mult és mai számunkban
megjelent, és ezentul vezércikként megjelenendő;
szakértő levelezőnk által a helyi viszonyokhoz mért,
borászati és pinczészeti értekezlet és több érde-
kes levelezések, új munka erők, s jobb berendezése
által tartalmában sokat nyert, és így folytonos ha-
ladást tanusító „Esztergomi Ujság“-ot — a jövő apri-
lis, május és június hónapban vagyis e f. évi második
negyedben — tömegesebb pártfogásban részesi-
teni sziveskedjék.

Az előfizetési föltételek lapunk homlokán ol-
vashatók.

Az „Esztergomi Ujság“ szerkesztője.

Az esztergomi szőlőművelés és pinczekezelés.

(Folytatás.)

Hogy biztosan célzt érjünk, véleményünk sze-
rint, megkellene kísérnünk, valljon szőlőnk földjé-
nek szorgalmasb mivélése, saját vinyegefajaink
kellő megválasztása és a szüretnél való gondosabb
eljárás, valamint észszerűbb pinczekezelés mellett,
nem volna-e lehetséges szintén jeles bort előhoz-
hatni.

A mondottak teljes sikeréről annyira megva-
gyunk győződve, miszerint sem időt, sem fáradsá-
got nem kimélelünk oly művecskének létrehozá-
sára, melynek föladata leend, a szőlőt, valamint a
pinczét illető minden munkákról, különös tekintet-
tel Esztergom talaji és éghajlati viszonyaira, a le-
lehető legnépszerűbben értekezni.

Hogy azonban e munkácska lehetőségig gya-
korlati irányu legyen, bátrak vagyunk valamennyi

szőlőtulajdonosokhoz azon kéréssel járulni, misze-
rint bennünket e munkánkban istápolni szivesked-
jenek; és pedig akként, hogy az „Esztergomi Uj-
ság“ szerkesztőségéhez címzett, akár magyar,
akár német nyelven szerkesztett becses tapasztala-
taikat vagy nézeteiket velünk közöljék; a követ-
kező kérdésekről értekezvén:

I. Rész.

1. Mely fekvés vagy talajnem, tapasztalásra
támaszkodva, kedvez leginkább az esztergomi szőlő-
művelésnek és melyik káros hatású. Hogyan ne-
veztetnek a nép nyelvén azon hegyrészek, a me-
lyekben olyatén szőlők fekszenek és mily földnem-
ből állanak azok?

2. A trágyázást illetőleg:

a) Hogyan készítettessék a trágya, alkalmazá-
sa előtt.

b) Melyik a legjobb és legjutányosabb trá-
gyanem.

c) Mikor és mi módon lehet haszonnal trá-
gyázni.

3. A szőlőnyitásról, és mire kell e munkánál
különösen ügyelni.

4. A metszésről, és pedig, mely vinyegefajok
metszhetők magasra, és melyek csak egy vagy két
szemre.

5. Az úgynevezett szárazkapalásról.

6. Karóverésről.

7. A levelezésről, (itt válogatásnak is nevezik)
a kötözésről és ezeknek idejéről s mire kell ezek-
nek alkalmazásával leginkább ügyelni.

8. Hányszor és mi módon kapáltassék meg a
szőlő.

9. Az úgynevezett vonásról; hányszor és mi-
kor kelljen vonni.

9. Hogyan kell őjtani és mikor

10. A szüretéről. Mikor és hogyan végeztessék a szüret.

11. A szőlő befedéséről. Hogyan kell fedni hegyoldalon és hogyan laposban.

12. A karóhuzásról; valljon szükséges-e ezt minden évben tenni, vagy nem.

13. Az ültetésről.

a) Mely vinyegefajok tenyésznek nálunk, tapasztalás szerint, legjobban homokos, melyek agyagos vagy mésztartalmu földben.

b) Mely fajok vannak leginkább az elhullásnak alávetve. Melyek alkalmasbak hegyes, s melyek lapos tájak beültetésére.

c) Mely fajok bírnak ama tulajdonsággal, mely szerint a tőkén hagyatva megasznak, és ismét olyanok, melyek hasonló körülmények mellett megrottnak.

d) Hogyan kell a földet az ültetésre előkészíteni; és valljon előnyösebb-e nálunk huzott árokba, vagy a fűró után való ültetés.

e) A simavesszőről, a gombázásról és gyökéres vesszőről. Hol alkalmazandó nagyobb sikerrel az egyik, hol a másik nem.

14. A szőlőoskoláról.

15. A döntésről.

16. A szőlőbe való faültetéséről.

17. A földvegyülésről.

II. Rész.

1. Mily módon volna lehetséges szakértő vinctelléreket képezni; minthogy gyakran megesik, miszerint a vinczellér tudatlansága által az illető tulajdonos tetemes kárt szenved.

2. Mily szőlőrendtartást kellene behozni, hogy a tulajdonjog minden visszaéléstől megóvassék.

III. Rész.

1. Mily tulajdonságokkal kell a pinczének birni.

2. A hordókról, betegségeikről s mily eszközökkel állíthatók azok ismét tökéletesen használható állapotba.

3. A szűrésről s sajtolásról.

4. Mily szerkezettel kell a kádnak birni, hogy a veres bor setét színt nyerjen.

5. Miről ismerhetni meg a határidőt, melyben a veres bor a kádból hordóba helyezendő.

6. A kénezésről; hogyan és mily mennyiségben alkalmazandó.

7. A borforrásról, annak intézéséről; mitkelljen tenni rossz évfolyamatú borokkal, melyeknél a forrás gyenge, és mikép lehet az igen heves forrást akadályozni.

8. Mikor és hányszor lehuzandó a bor, s mire kell ez alkalommal legjobban ügyelni.

9. A bor tisztításáról és miként megóvandó a bor minden betegségtől.

10. A borok minden betegségeiről, s azon eszközökről, melyeknek segítségével ismét tökéletesen helyreállíthatók.

11. Hogyan kelljen a borokat a szállításra előkészíteni, hogy meg ne törődjenek.

12. Borkiállításról és azon szabályokról, melyek szerint a borok megbírálandók.

Örömmel üdvözlendünk minden irott, sőt szóbeli közleményt is. Az így egybegyűjtött anyagból kiveendjük a legjobbat s azt saját kis tapasztalatainkkal összekötetésbe hozni iparkodandunk, és azután az „Esztergomi Ujság“ útján a nyilvánosság elé bocsájtandjuk.

A beküldendő szíves közleményekre, mai naptól számítva 2 havi határidőt adunk, azon megjegyzéssel, miszerint nem kívánjuk, hogy mindenki a fönt kitett valamennyi kérdéssel értekezzen; mi egyetlen kérdés megfejtését is a legnagyobb köszönettel veendjük. K . . n.

„Örök emlék.“

Oszlopot állit gróf Széchenyinek a haza érczéből:

Már pedig egy gyémánt oszlopa honfi kebel.

A követ és érczet nagy idő megemészti; de szívünk

Lángjait a nagy idő égig emelni szoká.

A merev oszlopban művészt bámulva az utas,

Nem veszi észre, hogy az honfi erényre mutat.

Ő maga állitott emléket, örökre fennállót:

Számitsd érdemeit, s nem léssen élted elég.

Mert ha magasztos művet látsz, őt benne imádjad:

S hogy honod egyre halad, honfiu! néki köszönd.

Templomot épits hát kebledben, melyben a hála —

És kegyes érczés mond, térdre omolva imát!

Thuránszky Nándor.

TÁRCSA.

A kávé.

Az emberinem sok oly jótévével bir, kinek életrajzát, történetét nem ismeri, habár naponkint élvezi jótéteményét, barátságának ernyedhetetlen zálogát; holott például több hadvezérek nevei, kik az emberiséget egy pár ezerrel megkevésbíték; több zsarnok neve; kik valódi Isten ostorai voltak az emberi nemnek, mindenki előtt ismeretesek és életrajzuk már az iskolás gyermekek által nagy fáradsággal betanultatik. Ilyen kevés méltánylásban része-

sült jótévéi és barátai az emberi nemnek azon ajándokok, melyeket egy egész ország — a növények országa — nyujt; ő kegyes polgártársait messzi országokba küldte, hogy ott meghonosulva boldogítsák a még őket nem ismerő nélkülözöket. Egy ily küldötte a keleti nagy növény országnak a kávéfais, melynek életrajzát szabadjon itt röviden adni.

A kávéfa ami cseresnye fánkhoz igen hasonló növény, mely mint fa 30—40 lábnyi magasságot ér, mint bokor 5 egész 10 lábnyira emelkedik.

Többnyire mint *bokor* tenyésztetik, mert ekkor több oldalágakat vetvén, szaporábban terem. E babérféle levelű, olajfényű szép zöld levelekkel diszitett, csinos fehér jazmin illatú virágokkal, eleinte megvörös, azután pedig zöldessé vált bogyókkal — melyekben két két mag vagy ön — egyidőben dúsan ékített bokor gyönyörtü nemzeti színű csokrot képez. Igen kellemes és jelző kinézést adnak több ily bokrok azon emeltebb terepeknek (1200—4000' a tenger tükre feletti teraszok), melyeken a meleg égélj alatt, kiválólag tenyésztetnek.

A kávébab csak hat hétig alkalmas az elültetésre; ekkor a szemek 7—8 lábnyi távolságban ültetnek. Vagy pedig sürűbben vettetnek el a magok, honnan azután, a mintegy rőfnyi magas csemeték, melyeknek közép hajtása kicsipetett, szétültetnek hogy terebélyeseké lehessenek. Ilyen bokor 3 év múlva már virágozik és gyümölcsözik, eleinte azonban gyéribben, de azután igen dúsan, mi 12 éven át tart. Ekkor egy kávébokor 10 font kávé ad. 15-ik évében a bokor ismét kivágatik, hogy gyökeréből újra hajtszon.

E nemes növény ősz hazája *Ritter Károly* buvárlatai szerint Enara és *Caffa*, Abyssiniában, a mely utóbbtól nevét is nyerte. Itt az erdők többnyire magas kávéfákban állanak, innen azután (a 10. déli foktól kezdve) a Havesch Joschob és Bahr el Azrek vagy a kék (nyugati) Nilus ága forrásától, Afrikán keresztül egész Timbuktuig és a Niger és Senegal partjáig, innen nyugatfelé Sierra Leoneig délfelé pedig Angolaig, szóval afrikán át az indoceantól az atlanti oceanig terjed.

A kávéfa első vándorlását *Sudánból Yemenbe*, (dél Arabiában) tevé, hol legalkalmasab hazára akadt. Innen kezdte meg világi hivatását teljesíteni. —

Aethiopiában már ősz idők óta használtatik a kávé, mi nem csodálandó, mert e csinos fa ki nem kerülheté a mindenben hasznot kereső ember figyelmét. — A pörkölt kávé-szemek használatával az ember talán egy véletlen által ismerkedhetett meg; például egy erdő égés alkalmával, midőn a kávé-szemek kedves illatuk által szolgálatukat mindenkorra mintegy felajánlták. Ekkor valószínűleg — úgy mint az mai napiglan Abyssiniában történik, — a kávé-szemeket csupán piritva ették meg.

875-ben már Perzsiában is ismeretes volt a kávé.

1450-ben hozá a vörös tenger partjáról, dél Arabiából *Dschemal-eddin-ebu-abu-alfagar*, arabscheich a kávéfát Aden Arabia látogatott kereskedő várossába, és itt nyitá meg e czifra nevű kávékedvelő muselman az utat az egész világba. E tartomány nevét is megtartá a kávé saját nevében mert e növény a fűvészek előtt *Coffia arabica* név alatt ismeretes.

A XV. század négével használtatott először a kávé mint ital, a monda szerint egy perzsi zárdá elöljáró által.

1554-ben nyitattik meg az első kávéház Kon-

stantinápolyban. Ekkor már a kávéivás a sokféle tilalmak és büntetések daczára Aegyptusban és Syriában a Muhamedanoknál nagyban és általánosan divott. Ők ezt a bor helyett használják, mert utóbbinak használatát nekik a Korán tiltja.

1573-ban írta le a kávé ivást *Rauwolf* német orvos, ki ezt keleti utjában ismeré meg.

1591-be hozatott be a kávé mint gyógyszer.

1615-ben írta le *Pietro della Valle* a kávé *Coffa* név alatt.

1630-ban már Cairoban ezernél több nyilvános kávéház említettik.

1646-ban hozott a felöl említett velencei *Pietro della Vallé Marseilleba* kávé-szemeket és pörkölt eszközöket Konstantinápolyból.

1652-ben nyitattik meg az első kávéház *Londonban*.

1672-ben Párisban egy örmény által.

1680-ban hozatott az első kávénövény Van Horn által Mokka-ból (Arabiában) *Jáva* sziget *Batavia* nevű fővárosába, ahol az első ültetvény (plantage) alakítatott. Innen származnak a többi ázsiai telepítvények.

1683-ban Bécsnek a törökök általi ostromlása után nyitattik meg a fővárosban az első kávéház.

1690-ben hozatott az első kávénövény Európába *Witsen* amsterdami polgármester által *Jávából*.

1696-ban az első kávéház *Pesten*. Ez időben már Europa művelt népeinek előkelőinél a kávéivás általánossá vált.

1714-ben ajándékozta meg *XIV. Lajos* francia királyt az említett amsterdami polgármester egy kávénövényvel, mely *Marlyhan* a *jardin des plantes* diszkertben *Jussieu Bernard* gondviselésére bízott.

1720-ban visz ezen növényből egy bujtoágot *Declieux* kapitány a nyugotindiai *Martiniquebe*. Elplántát ő a hosszú tengeri uton a saját személyétől megtagadott ivóvízzel táplálta. Martiniqueben csak hamar látá a kapitány fáradságának jutalmát, mert itt a kávéfa igen alkalmas földre talált, és a bujtoág már 6 év múlva több ezer fára szaporodott; s így lön e csiraág az egész újvilágon létező kávéfák ősvé.

1788-ban *Martiniqueből* már 68,161 mázsa kávé vitetik ki 2,335,000 livres értékben.

1817-ben már egyedül Europa 225 millió font kávé használ fel.

1848-ban a fogyasztás 3820 millió fontra emelkedett.

Jelenleg 6—7 millió mázsa tenyésztetik, melyből $3\frac{1}{2}$ —4 milliót *Brazília*, míg a többinek felét, tehát 1— $1\frac{1}{2}$ millió mázsát *Jáva*, termeszt; *Ceylon* 350—400,000 mázsát ad, ugyanannyit *Hayti*.

A kávé, legnagyobb raktárokkal bir: *Jáva*, Antwerpen, Havre, London és Triestben.

A legjobb kávé, mocca-kávé név alatt jön Aethiopiából és Arabiából, habár e kávéfaj apró

szemei és színezete által nem a legajánlatosb külséjű. Ehhez jelességben legközelebb állanak Jáva, Martinique, Cuba és Surinam termései. Legsilányabb a brazíliai kávé.

A kávé szüret többnyire nők által végeztetik, (nem hiába nagy hódoló a nők e szerezcsen ivadéknak). Afrikában és Arabiában a bogycók kitétetnek a napra, hol héjaik kiszáradnak, melytől törés és mángolás által szabadítatnak meg. Más helyeken, a még zöld héj, törés és mosás által távolítatik el a bogycókról.

Vegytenilag véve a kávé egy kellemes illatú olajból áll, mely ugyan igen kis mértékben létezik; de nagy párolgó tehetsége végett a pörkölésnél azonnal érezhetővé lesz. Ez nagyobb mértékben tisztán használva izadást, álmatlanságot és heves vérkeringést okoz.

Továbbá áll a kávé, az ugynevezett coffémből ennek tiszta állapotban mérges hatása van; de a többi alkatrészekkel együtt vízzel elegyítve kellemes hatású lesz, és az agyvelő és idegzetre működven; nem annyira a képzelgést, (phantasiát) mint az elmét éleszti. Ezen két anyagon kívül még 20 százalékra kleber és egy savany találatik a kávéban, melyek többnyire a kávéaljból feloldatlanul maradnak.

Leglényegesebb alkatrésze a kávénak tehát a pörzsölésnél létrejövő olaj, mely azonnal elpárolog, nem szabad tehát a kávéat igen megpörkölni ha izletes zamatos kávéat óhajtunk. A barnás vörösre pörkölt kávé többet tartalmaz az alkatrészekből mint a korom íekete, melyből azok már többnyire elpárologtak, innen a pörkölt kávé szemek könnyebbülése is. Ezen olaj a testnek anyagváltoztatását hátráltatja, és így, az étel után is vágyat csillapítja, ez okból vágyódik a rosszul táplálkozó szegény annyira a kávé után, melyért néha örömet oda is engedi silány ebédjét.

Nálunk igazán megvallva a kávéfőzésben legkevésbé sincs a tökéletesség foka elérve, mert a lényeges alkatrészek többnyire kávéaljból oszttalanul maradnak, a mi kávénkban csupán a jó tej táplál; több tápot nyernek ebből a keletiek, kik tényéralaku csészéjükben kisujjukkal felkevervén cukornélkül aljastul megisszák. — Hogy tehát a kávé tápláló részei minél jobban oszlattassanak fel a vizbeni főzésnél, mentől apróbbra kell a szemeket megtörni és az ilyen megtört, vagy őrlött kávéat ismét az olaj elpárolgásától, vagy mint mondják, hogy erejét elne veszítse, a megtört kávéat légmentesen kell elzárni, mi legcélszerűbben történhetik egy jó dugaszolt üvegben.

A viznek is, a melyben a kávé főzetik, különös hatása van a kávé anyagi feloldozására. Prága város jó kávéját kiválólag erre alkalmas vizének köszönheti. Különösen a széksós (soda) vizek alkalmasak e célra. Jó tehát a vizben egy kis széksót tenni (1 font kávéra 40 szemernyit (granum).

A kávé mint orvosság is nagy hasznot haj-

tott, és hajt jelenleg is különösen köszvény, köbaj, és mákonymérgezések (opiatum) ellen.

A kávé azon mindennemű jótékony szolgáltatának, melyben az embert gyermekségétől egész aggkoráig oly bőven részesíti, köszönheti roppant átalánosságát és elterjedését úgy, hogy már már képtelen a tömérdek követeléseknek eleget tenni. Találtak tehát a szükség kielégítésére pótoló anyagokat (surrogát kávékat) ilyenek a mezei katáng (cichoria intybus) növény gyökere, melynek 1 mázsányi pörkölt gyökeréhez 2 font szalonna töpörtű kevertetik. Ujabb korban már ezen kávéat is pótolják, cukorrépa, makk, gabna sat. kávék által.

Van a kávénak egy nemes verseny és pálya társa is, és ez a thea, melyről más alkalommal részletesebben szóllandunk.

Némethy Lajos.

Dávid házának nagy ivadéka.*)

(Ismertetés.)

A szellemi művelődés egyik hatalmas tényezője az olvasás. Mióta az időközi sajtó gondolat gyorsasággal gyártja a könyveket, és ez által lehetővé teszi azok olcsó pénzeni megszerzését: az óta az olvasási kedv is fokozatos lelkesedéssel növekszik; elannyira, hogy ezt a 19-ik század egyik fő jellemvonásának tekinthetjük.

Tény az, hogy hazánkban ez utolsó évtizedben hatalmas lendületet nyert az irodalom; de midőn egyrészt örülünk ezen előhaladásra, másrészt a sikamlós regények tulnyomó szaporodása, minden jobb érzelműt agyalylyal tölt el.

Vajmi sok azok száma, kik legjobb lélekkel nyulnak a könyvek után, de csak később veszik észre, azok mérges természetét — midőn erkölcsi épületük romba dől — mert lehetetlen, hogy nyomot ne hagyjanak a rossz könyvek a tiszta keblük lelkén.

Midőn tehát a minden oldalról nyilatkozó olvasási lelkesedés ily hatalmas lendületet nyer, kell, hogy e lelkesedéssel lépést tartsanak a jó könyvek is, hogy ez által ellensúlyoztassék a liberalis sajtó, mely koronként oly sok áldozatot kerit hálójába; lépést pedig csak úgy tarthat ha az olvasók váltvetett erővel fognak közreműködni az írókkal, vagy röviden ha pártolják a jó könyveket.

A jó könyv dicséretre ugyan nem szorul, mindazáltal tájékozásul közlöm egyik ismerősöm elbeszélése nyomán, amit ez általam ismertetni óhajtott műre vonatkozólag bizonyos urhölgy mondott. A nyilatkozat amily egyszerű, oly megható volt. — Életemben ez az első könyv, mely, olvasva, lelkemet kimondhatlan érzelmekkel tölté el s szemeimbe könyeket fakasztott; oly könyv ez, melyet újra elkell olvasnom, mert vonzó tárgya magával ragadja a lelket azon táj felé, hol az édes Üdvözítő szenvedett. — Eddig a nyilatkozat.

Még ekkor nem nevezheté a magyar irodalom e minden tekintetben remek művet sajátjának.

* Olvassátok e könyvet, a Filozofusok könyveit és a világ minden regényét, annak tartalma és irálya álmélkodásra gerjeszt, s meglátjátok, hogy azok — minden ékeik mellett — mily csekélyek ehez képest. Szerk.

Csak most jelent meg, ily czim alatt: — Dávid házának nagy ivadéka — angol után németből fordították Fehérváry Ferencz és Török István.

A föntebbiek után e valóban érdekes munkát én is átolvastam.

Tárgyát az Üdvözítő élete képezi, kezdve a Jordán vizében történt megkereszteltetéséről — menybemeneteleig; oly természetességgel, éles fölfogással, regényes mellék-festésekkel, gyönyörű természet-, táj-, s személy leírásokkal, hogy az olvasó képzeletében önmaga előtt látja lengeni azon helyeket, ahol Jézás tanított, szenvedett és meghalt érettünk — s a történeti személyek jellemző vonásokkal ecsetelve vonulnak el lelke előtt. S kérdem valljon nem vágyik-e a lélek az igazság ama forrásához, honnét az egész emberiségre áldás ömlött szét? De ha már a gazdag kelet tájainak leírásánál élvezhető gyönyör nem is; maga a tárgy magasztossága érdemesíti olvasásra e művet, melynek irálya erőteljes, nyelve elegans.

Az érzelemdús leveleken észrevehető az igazságérti nemes küzdelem. Adina mint zsidó hölgy alapos ismeretekkel birt az ó-szövetség könyvei körül; ismerte nemzete látnokainak, Krisztusra vonatkozó jövendöléseit, s a zsidó közvélemény szerint Krisztusban ő is egy hatalmas földi uralkodót várt, ki megszabadítandja a judeai országot azon bilincsektől, melyeket Róma vert reá; azért látva Krisztus alacsony származását mindvégig vonakodott őt elismerni a látnokok által megjövendölt Messiásnak, ámbár az általa művelt csodák a legfényesebb bizonyítékai valának isteni küldetésének.

Nagyszerűnek mondhatom a naimi ifju, Lázár föltámasztása és édes Üdvözítőnk fölfeszítettését. Valamint az angol szerző művét különösen hölgyeknek ajánlotta, s elérni reményli a művébe az itt írásba foglalt bizonyító okokkal, hogy a hitetlenek meggyőződnek Krisztus istenségéről a hívők pedig megerősülnek és megszilárdulnak az Isten fia és az emberiség Üdvözítője iránt táplált hitben: ugyan én is bátor vagyok édes hazám hölgyeit és a lelkes honleányokat figyelmeztetni e jeles műre, mely bár 500 lapra terjed csak 2 ft. A megrendelések az esztergomi papnöveldebe Török István urhoz küldendők.

Csáka Károly.

Városunk mozgalmái.

— Egy nemes tett a művészet ügyében. A helybeli felgymnasium érdemtetézett igazgatója Ferenczy Jakab ft. ur a kormánya alatti ifjak zenetársulatának legujabban több hangszert hozatott Bécsből kétszáz forintnál nagyobb értékűt. Mi e derék főnök, szerzetes, honfi, tanár, s író régi köteles tisztelői, nem tartozván engedelmeskedni határozott komoly tilalmának, melylyel vele született szerénysége az illetőket nyilvános hálaadástól vissza tartoztatna, mint baráti az ifjuságnak, s szenvedélyes nagybecsűlői azenének, örömmel üjtük dobra eszép szemeinkben nagy horderejű áldozatot, melyet feltanodánk fenndicéért atyai elüljárója a nevelés egy kitünő ágának hozott. A ki ismeri a hangászatnak értelem, izlés s érzésképző erejét, ki benne az élvek s szórakozások legboldogítóbb s ártatlanabb nemét látja, elismeréssel adózand a kegyes Me-

czenásnak, kinek a felgymnasium könyv s egyéb tárai vagy gyűjteményei is, tetemes s becses ajándékait tartalmazták. Ha az új, sokkal tökélyes tanrendszerért szerencséseknek kell vallanunk korunk s hazánk növendékeit: most midőn vivni, énekelni is tanulhatnak, kétszeresen boldogoknak kell őket neveznünk, s magasztalnunk a nagy-lelkű segélyezést, s fáradozást, mely ifjainkat ha idejük böcsét elméjükkel fölerik, a tökélyesülés dicső törekvéseiben minden oldalon támogatja.

— *Rendészet ellenes schachterozás.* Mult csütörtökön Heloczkai házban zsidó felirattal ellátott mézárszék előtt, undorral láttuk a kivetett fejetlen baromfiaknak halmazát, azoknak vonaglását néző ember tömeget, és az utcán szét folyt még másnap is ott látható vérözönt. — Ezen, — tisztaság elleni, de egészséget is veszélyeztető, a legerősebb gyomrot is émelygésre gerjesztő, közszemlének kitétt — mézárulás se hogy sem fér meg a civilisatio eszméjével, miért is elvárjuk az illető hatóságtól, annak azonnali betiltását.

— Dunánk már teljesen tiszta a jégtől. Az állóhídunk f. hó 16-án rakatott be. A gőzhajók is megkezdették rendes közlekedésüket; az alább olvasható Gőzhajózási jelentés szerint.

— *Daczára a számtalan rosszaló figyelmeztetésünknek, a Trenker boltja előtti utca közepét az árusok még mindig annyira elfoglalják, hogy lehetetlen néha arra egy kocsinak áthatolni.* Nem örömet, de kényszerrel vagyunk azt mondani: „*Quo usque abutere patientia nostra.*” Támadtassék meg ilyenkor a tömeg egy megszabadult szilajló, vagy — mint multkor is láttunk — egy elvadított bika által; nincs ember ki a közbenjehető szerencsétlenségeket akadályoztathatná. Szálljon tehát már egyszer magába az illető hatóság és tegyen valahára ezügyben intézkedést. Hisz annyi nálunk a rendőri különféle szolgáló, hogy akár egy századot lehetne azokból kiállítani; hogy tehát a bekövetkező veszélyeknek eleje vétessék, semmi sem kell egyéb, mint erély és akarat, mely nélkül az elüljáróság, azonkívül, hogy a maga tekintélyét lerontja, a lakosságot téveszmére is vezérli.

— *Esztergom sz. k. város* részéről működő ujonczozási bizottmány f. h. 13-án kezdette és 14-én befejezte a besorozást. Eredménye: 17 besoroztatott ujoncz. Ezek közül napszamos besoroztatott 5. Mesterember 7. Idegen 5.

— *Sokan panaszkodnak, hogy mióta a hus 18 krjával méretik, olyan rossz, hogy a levét sem lehet néha megenni.* Eszerint Esztergomban „a drága husnak hig a leve”.

— *Mult számunkban jelzett Franke Frigyes Vilmos könyvkötő legénynek agyonlövettetése tárgyabani vizsgálat még mindig folyamatban van; így e tény okai felül — sajnos! — még mind ekkoráig semmi hitelest nem mondhatunk.*

— *Gőzhajózási jelentés.* Alulirt tisztelettel tudatja a t. cz. közönséggel, hogy f. 1865. év martius 13-án az az utasszállító gőzösök meneteiket minden irányba megkezdik és pedig mint következik *naponta közlekedend.* Pestről Esztergomba első menet martius 13-án a helyi gőzössel délutáni 3½ órakor a bécsi hajóval esti 6 órakor.

Esztergomból Pestre első menet martius 14-én a helyi gőzössel reggel 5 $\frac{1}{4}$ órakor. A bécsi hajóval első martius 15-én délutáni 4 óra felé. Az áruk felvétele minden irányba mai nappal veszi kezdetét.

Az első szab. Dunagőzhajózási társaság ügynöksége.

Személyzetiek.

— *Leitmann István* volt lédeczi, és *Trabalka Péter* volt kemenczei káplánok a nagyszombati helynöki kerületbe tételük által.

— *Fehérváry Ferencz* ujmisés Nyerges-Ujfalura.

— *Romeizer József* volt Ny.-Ujfalusi káplán Buda Krisztina városba.

— *Kmeti András* ujmisés Szenográdra.

— *Markovich István* ujmisés Ekecsre.

— *Prámer Agoston* ujmisés Kemenczére.

— *Vachaja László* ujmisés Lédeczre.

— *Zathureczky Gyula* ujmisés Diószeghre.

— *Benedikovics Károly* volt szenográdi káplán Pestre a Terézvárosba.

— *Váray János* volt ekecsi káplán Lévára.

Figyelmeztetések.

Az esztergomi lövészegylet alapszabályai a nagyméltóságú m. kir. helytartótanácsnak f. 1865. évi 10318. sz. a. kelt intézményével helybenhagyatván, tisztelettel felhivatnak mindazok, kik ezen egyletbe lépni s a f. hó végével megtartandó alakuló gyűlésben résztvenni kívánnak, miszerint az alulírtnál, valamint Schwarz József, Malina János, Brenner János és Kruplanicz Kálmán ideigl. választmányi tag uraknál levő aláírási iverkekre, magukat a fentebbi határnapig alájegyezni sziveskedjenek.

Esztergomban 1865. évi martius hó 16-án.

Burány János

ideigl. egyleti jegyző.

„Neszmélyvidéki borászati társulat, f. hó 25-én délelőtti 10 órakor neszmélyi községhezába tartandó összejövetelt, valamint a társulati tagok, úgy a társulati részvényt aláírott ügybarátok tisztelettel meghivatnak, az Elnökség által.

Vegyes hírek.

— *A Párisi iparnak rövid statistikai kivonata.* Élelmi cikkek készítésével foglalkozik 29 ezer iparos, 25 ezer segédmunkással; a forgalom térszen 1088 millio frankot. Ruha készítésével foglalkozik 24 ezer mester, 78 segédmunkással; a forgalom térszen 455 millio frankot. Egyéb iparágakban: 20 ezer vállalkozó, 82 ezer segédmunkással. 556 millio franknyi üzletet csinál. A vasut vonalnál és gőzhajóknál alkalmazottakon kívül tehát összesen dolgozik 101,171 vállalkozó 416,811 segéd munkás, és 3369 millio bevételt állit elő.

A vasutaknál és egyéb közvállalatoknál alkalmazott munkások száma 32 ezer. A munkások száma ez szerint Párisban összesen 549,981. És így a lakosságának $\frac{2}{3}$ részénél többre rúg. Kézi munkából él nő 100,000 és 25000 gyermek, kik egy és fél frankból egész 10 frankig keresnek naponkint. A munkások napszáma fél franktól egész

20 frankig terjed naponkint; a gép- és a házi eszközök gyártásával foglalkozókat kivéven, kik 45 frankból 51 frankig terjedő napi díjban részesülnek. A legmagasabb összegvek fizettetnek azonban az ügyvivőknek és üzlet vezetőknék.

— *Léváról írják:* hogy gróf Zichy Pál Ferenczné legközelebb 3000 ft. küldött a bars megyei szükölködők számára, valamint 92 darab ruhát, melyek a barsi gazd. egylet útján, Várady János ur intézkedése nyomán — 11 helységben, — leginkább lélekarányban fog a szegények között kiosztatni.

— *Hasonlóan értesültünk onnan,* hogy a *lévai takarékpénztárra* a végengedély már leérkezett, és e részben a közgyűlés f. hó 28-án reggelre, a választmányi ülés pedig délutáni órákra van kitűzve.

Régi okmány.

(Folytatás.)

Tizedik Iczakának Ideje felé pedig, megjelentette ezen Fatens Asszony maga házánál második ellenben való kis szobában Lakozó becsületes Kovács Istvánnak, hogy Grueber Mihály Notárius Lelke már annyi Idűttől fogvást hozzá jár, szabadulását kívánnya, hanem a kezét a Fatens Asszonynak jelenségeül nyujtani kívánnya. Mely Fatens Asszonynak nevezett Kovács István tanácsolta, hogy a Fatens Asszony a kezét oda ne adná, hanem az Asztalára egy abroszt teritene, és ha többször jelenségre kezét az említett Lilek kívánná, tehát a terített Asztalon jelét adná. Amint is történt, mert midőn a Lilek mintegy Tíz óra után éjel Tizenegy óra felé bejött a szobába, térden imádkozva találta ezen Fatens Asszonyt, aki akkoron az hátra maradt ötven Miatyánkból, és annyi Üdvözlétből huszonötöt abszolvalta; De a Fatens Asszony nem láthatta másképen azon Lelket, hanem csak tüzesen, mondván a Lilek Fatenshez, már csak huszonöt Miatyánkod és annyi Üdvözléted vagydon hátra, végezd el, úgy mond, ezt is hamar. Ez utoljára elvégezvén azon hátramaradt huszonöt Miatyánkot és annyi Üdvözléttel, bágyadságában lefeküvők az Fatens asszony az eő Ágyára, kitül a Lilek ismét kérte a kezét hogy nyujtaná jelenségül nékie. De hogy a Fatens asszony oda nem akarta a kezét nyujtani, tehát a Fején levő haját jobb kéz felül egy darabon meggyujtván Lánggal égette. Kitt a Fatens, hogy ijjetében előthassa, az ágyán levő ruhájával befogta, ugyan ruhája is megverhenyesedett, a lángjától a mint most is látszik. És akkor ismét megvallotta, kit te Isten előtt megkötödted a te átkoddal, hogy előbb ugymond meg nem szabadulhattam tüzes kinyaimbul. Akkor a Fatens Asszony szaván és ábrázatján, de már szebb állapotjában megösmérte említett Notáriust. Azután úgy ütötte az terített asztalra jobbik kezét, a mint jelenségül ki is égette, most is látszik, úgy az abroszon, mint az asztalon jobbik kezének az ött uja Tenyerestül, és ilyen szókat szóllot a Fatensnek, öszve tevén a két kezeit: A Christus Jézus füzessen

meg néked, én is fogok imádkozni érted. Azt is meghatta említett Lilek ezen Fatensnek: hogy meg-mongya a Város Birájának, minthogy míg élteben is jó akarója volt, szolgáltatasson hét miséket érte említett Notáriusért a Christus kinszenvedéséről Szent Ferencz oltárjánál, és a Felesége két pár gyertyát vegyen az oltárra, már úgy mond: többet hozzád nem jövök, ne félj, azután a papiros Ablakon kimenvén, azt is nagyobb részint megégette a mint most Láczik. (Vége köv.)

Levelezések.

Tekintatozs Szerkeszté Zúr!

Megszolalog magamnak azír, mer nagyszerusigel olvasog „Ústöközs csillagban“ Tallerosy urambátyamat anyadnyelvunkon beszilnyi, noha tudog azt hogy nem mink Varmegyibul való sem nem ide Granum melli, de hát azír migizs Kilatszíg hogy okozs ember minden tudja lenni a mid akarja, latszíg ez Kevetüng Besze Janozs úr pildajabul, ki most beassentirozta magadat Angluzsnimetnek s megcsinalta minkungbúl Dariuzs.

Tudok in azt hogy Tallerosy Zurambatyám, azír megpiszkálja mieng kevetünket, mer Ekitalalta azd mit kitalálta zs nem más, hiaba aztad a zirigysig minkungnál nationalis termiszet; hanem hát ha Zurambatyam nagyobb vitizsiggel akarja magadnak kimutatnyi, csinálja már mos ezustbul aranybul mit Janozs bacsi csinyalta papirbúl; ha?

Hád mig azír is viczolja Tallerosy Urambatyám Janozs bacsit mert nem ző varosából lette kevet, tudja jól Zurambatyám hogy ming megkapjuk legfriseb nyomás és legtöbed a 4 ezer milio frbul, mer Janozs bacsi haladatos ember.

Ipen azír izs erülek hogy pártján voltam annó 61 pedig mig Kortezs, most majd fogog in liquidalni neki a kevetkezekipen; ha egy mázsád gyapju 12000 frt lesz „Ústöközs“ szerint nekem is lehet kevetelizs csinyalnyi minden 61-iki csokolozas miatta 100 frt, mikor eremüngen egymás kipirul mindenfilit lenyalogattuk; nem megri ez a mindenfile egy mázsa gyapjú árával?

Csag attul filung hogy a sok pinztül most ő a kevilkedizsnek nagy binibe esig, s nem hagyja maganak minkungnál tebszer kevetneg megvalasztanyi, szivunknag nagy keserüsígire.

Izs most irzikeny szivemmel — azon reminysigben, hogy Tallerosy Zurambatyám ismeretlen kicsi atyafiságátul aztad a megfelelés roz neven nem veszi, bucsud mondanig, de hijaba mig azta mondanyi valam van, hogy in nem is besziltam volna, mer nem tudog magamnak oly szipen ikezs szolással szollanyi mint kedves urambatyam ki már Pesten Varmegyiben eltanulja aztad a mieng dialectuzs, hanem tudog hogy irigysigbül beszilte, in pedig Janozs bacsira beszilnyi nem engedeg mer az a mienk kevetüng, a kit mink adoságog csinyalásbán s annak masog által terlesztisiben mindig kevetüng.

Megkelte a feld kerekisgin leende leggazdagabb varosában 1865-ig esztendéneg legveszedelmesebb napján martius 15.

alazatozs szolgaja
Zajacz Janozs.

U. i. Engedelmet kireg hogy aztat az enyim kiejtisz egy kicsinkád olaszozs.

Egy — Mexikóba utazó — esztergominak levelei.

(Folytatás.)

Deczember 16-án reggel tengeri kalauz által Fort-France városa kikötőjébe vezetteténk, ahol délután mindnyájan partra szállítottunk és zenekarunk vig játéka közben indulva, az erődbe szállásoltatánk.

Most valóban zavarban vagyok, Önnek az itteni természet szépségeit leírhatni; egy növényzetet, melynek elbájoló gyönyörűségét a legjelesb festész esete sem képes utánozni, lerajzolnom nem lehet. Itt az ember a szónak teljes értelmében új világban van. Mindenfelé látni csinos mezei lakokat pálmacsoportoktól körülvéve, itt dús cukornád-ültetvényeket, ott ismét a legszebb tropikus növényekből álló ligeteket; emitt illatos narancs-, amott citromfákat; s mindezek fölé egyes karcsu pálmák magasan hintázó koronái emelkednek; oly varázs szépségű látvány ez, miszerint az ember paradicsomban képzei magát. Szóval, a természetnek ennyi soha nem látott szépségeitől meglepetve, magamon kívül valék, s ha betegen tétettem volna e partokra, ily látványra egészségem helyreállhatna. Az éghajlat itt igen egészséges, hanem szerfölött meleg, mert ambar jelenleg itt is tél van, mégis 24 Rr. foknyi hőség uralkodik. Ennek valóságáról kezeskedik azon tény, hogy itt most a kokuszdió, banána, ananasz, narancs s számos más nemes gyümölcsök a leg-tökéletesebb érettséget elérik; s hogy engem az ujság ingere mindezek megizlésére csábított, nem szükséges mondanom. Legizletesebbnek találok a banánát, ezen gyümölcs alakjára és színére nézve sárga uborkához hasonlít; belseje világos sárga s magnélküli, legfinomabb sárgadinnye és császárkörte ízű s zamatu igen egészséges. Az itteni narancsok különös jóságuk s édesek és igen finom izűek, s bátran mondhatom, miszerint ezek Európában az érettségnek ily fokát sohasem érik el. Mindezen nemes gyümölcsök itt mesés olcsó áron vásárolhatók. Három narancs 1 sous, az az 2 kr. a mi pénzünk szerint, banánából kettőnek ára 1 sous, ananasz és kokuszdió darabja 4 sous, vagyis 8 kr. sat.

Igen meglepett az itteni lakosoknak műveltsége, udvarias és barátságos magaviselete, akik, mint tudatik, négerék; azonban nem hiányzanak europaiak, valamint mulattok sem;*) mindazáltal az előbbieket képezik az uralkodó többséget. Félreismerhetlenül nyilvánul itt Franciaország uralkodása; mert csak ezt illeti azon érdem miszerint a négerfajnál a műveltség csiráját oly szép virágzásnak tudta indítani. Előbbi véleményem a négerké műveltségi képességéről teljes véreséget szenvedett, s bámultam náluk oly műveltséget, mely a középszerűséget jóval meghaladja; általában e négerék oly életmodorra bírnak, mely minden várákozást fölül mul. Még 6, 7 éves gyermekek is, kik alig bírnak tisztán beszélni, sohasem felejtik el valahányszor alkalom adatik, legilletelmesebben kérni és köszönni. Szóval, igen kedvező véleménynyel vagyok a martiniquei négerék felől, anélkül azonban, hogy e nézetemet más négerfajokra is kiterjeszteném. Végül említendő még, miszerint e négerék itt teljes szabadság birtokában vannak, kereskednek sőt Fort France városában a legszebb és leggazdagabb kereskedési boltokkal bírnak.

(Folytatjuk.)

Régi ségek.

Mogyoros.

Hazánkban 8 ily nevezetű helységet ismerünk; földadatunkat azonban szem előtt tartva pusztán az Esztergom megyében fekvő Doroghtól, egy órányira fekvő faluról fogunk szólni. Mogyoros Árpádok korából való

*) Mulatt, vegyencz, fehér és fekete szülék ivadéka.

ősi neve *Munorod, Munoros és Muneros*. 1269-ből bírnak Mária királynétól egy okmányt; melyben az említett királyné Pál veszprémi püspök és fivére Benedek veszprémi főispány érdemeit megjutalmazandó ez utóbbinak adományozza az esztergommegyei *Mogyorós* és *Munkadöldeket*, s e javaiba a földes urat Gerecséri Miklós által be is vezetteti.¹⁾

Mogyoróst azonban Benedek Zászlós ur — ugyan az kiről imént szólottunk 40 márkáért eladta 1281. év június 1-én vagyis pünkösöd vasárnapján az esztergomi káptalan előtt. A föltételek, melyek között Benedek; két fia Pál és Mihály jelenlétében a kérdéses birtokot Miklós Zászlós urnak eladta (fia hasonnevű Zászlósnak Vechnek) e következők valának. Benedek a 40 márkáért, melyet a vevőnek aranyban kellett lefizetnie lemondott örökösön mind Mogyorós mind Munkadról és ugyanazon határokkal adta át, melyekben Mária királynétól nyerte és László király által is megerősített. Az okmányban közzétetnek a határok is; érdekesnek találom tehát azt ily régi korból közzé tenni. A határ keleten kezdődik Táth falu mellett, s érintkezik az ősi határokkal, melyek dél felé húzódnak egész *Ebsen* földig... innét Ebsen földtől déli irányból érinti Bezérföldet, melynél nyugoti irányt véve *Pél* földhöz érkezik, Péltől pedig fölfelé észak felé tart, keresztül húzódik az országuton és érinti Bayát.²⁾

Később a Budán székelő Klarissák nyerték meg Mogyoróst, jelenleg azonban a vallási alapba (*Fundus Religionis*) van kebelevezve³⁾. Földje sárga agyag, ro-

¹⁾ Lásd bőven Fejér Cod. Dip. IV. III. 522. Vagy Magyar Sion I. évfoly. 768. lapját.

²⁾ Knauz Nándor „Az esztergomi főegyháznak okmánytára“ különnyomat a Magyar Sionból. Vesd össze Sion I. évf. 842. lap. A most idéztem okmány eddig kiadatlan volt Knauz tette először közzé. Ubi sunt tres Metae angulares iuxta illam terram *Boyáth* cum certis metis interpositis a Septemprionali parte descendit iterum ad Orientem usque ad terram Táth, ubi ipsa terra Munurus a terra Táth non per metas seperatur, sed per quemdam limitem, qui vulgariter *Megye* vocatur et cum pso limite redit ad picorem metam et sic terminatur.

³⁾ Helischer Descriptio Com. Str. 73. lap.

zsot és burgonyát terem; bora jó, fazékas agyagot és szenet ásnak ki.¹⁾

264 hold másodosztályu, ugyanannyi harmadosztályu földeket művelnek. Rétje kevés van csak 48 hold, szőlői 358 kapasnyi, van azonfelül legelője és harmadosztályu tüzelő és építő fája. Lakosai szláv ajkuak 1827-ben 92 házban 104 család lakott, összesen 504 egyén lakott. Jelenleg a mogyorósi hivek 697 lélekből állanak, van templomjuk is mindazon által a bajóthi plebániához tartoznak. A föllebb említett évben császári adójuk 452 ft. 44³/₄ kr. saját költségeik azonban pusztán 342 ft. 29¹/₂ kr. tettek. **Csáka Károly.**

Rejtvény megfejtése.

Az utolsó számban megjelent számrejtvény „Sür-göny“. Helyesen megfejtették: Szulovszky Izabella, Fekete Etel Feichtinger Octavia kisasszonyok, Udyardy Pál, Sántha Gyöző, Szabó Imre Esztergomban. I. P. J. Emőkén. Mocsáry Béla Budán.

GABNAÜZLET.

Esztergom, márcz. 18-án 1865. Mai hetivásárunkon a gabnaárak voltak:

Buza 2 ft. 50—80 kr. Kétszeres 1 ft. 80 kr. Rozs 1 ft. 60 kr. Arpa 1 ft. 30 kr. Zab 1 ft. 10 kr. Kukoricza 1 ft. 20—30 kr. Bécsi mérő szerint. —n.

Lotteria huzás.

Bécs, márcz. 11-én. Buda, márcz. 15-én.
32. 24. 15. 57. 2. 21. 34. 61. 80. 51.

Nyomdahiba.

Mult számunk 87-ik lapján a „Régi okmány“ czik alatt 3-ik sorban Foter 2-ik helyett olvasd Fasciculus 2-us. Továbbá mindenütt hol alább Fotens asszonyosság említettik, olvasd Fatens asszonyosság. Ugyanitt 33-ik sorban Cordam hely. olv. Condam. 35-ik sorban Praeocripta hely. olv. Praescripta, utánna De eo utui hely. olv. De eo utri puncta.

¹⁾ Fényes Elek „Geographiai szótára“ I k. 109. lap.

Hirdetések.

Valódi frankfurti főzelék és Luczerna Lóhere magvak

legjobb és fris minéműségben legjutányosabb áron kaphatók,

REINCZINGER JÁNOS

fűszerkereskedésében főgymnasium átellenében

Esztergomban.

Végleges eladás.

Alulírott boltjában található „Klattaui“ gyárból küldött mindenféle **fehéreneműeknek** különösen fehér és tarka **fóri ingeknek** — a gyártólajdonos beleegyezésével — **végleges eladatása** martius 12-én vette kezdetét. E czikk az egész birodalomban legismertesebb és legjobb gyári készítmények; minthogy pedig azok a **gyári áron alul lesznek eladandók**, e végleges eladás pedig rövid ideig tartand, azért bizom a t. vevők tömeges pártfogásába, **migmagam részéről azoknak jószágáért és legpontosabb kiszolgáltatásukért** kezeskedem.

Esztergom márcz. 12. 1865.

Alulírottak bátorkodunk a n. é. közönségnek tiszteletteljes tudomására juttatni, hogy legközelebb nyitott raktárunkban Budautca takarékpénztári épületben, mindenféle diszes virágok, koszorúk, ugyszinte halotti ruhák, szemfüdelek, valamint nagyobb és kisebb mértékre kívántató polituros és fénymázos koporsók úgy fiataloknak mint korosabbaknak készen felszerelve minden várakozás nélkül a legjutányosabb áron kaphatók

Kováts Antal asztalos m. és **Juhászik Emma** virág készítőné.

Fried Arnold cs. kir. dohány főraktárában.

Hirdetmény.

Mely szerint köztudomásra adatik, hogy a gőzhajó ügynökség melletti szigeti fáskerthben, nagyobb mennyiségben és mázsánként 35 krért árultatik rostalt

darabos köszén,

ez olcsó tüzelő iránt körülményesebben értekezhetni a nevezett kertben lakó megbízottnál.